ICT skills 4All

ICTskills4All

Wzmocnienie pozycji starszych dorosłych obywateli w świecie cyfrowym

Intelektualny rezultat 2

Raport dotyczący międzypokoleniowych i wewnątrzpokoleniowych programów edukacyjnych, poprawiających umiejętności cyfrowe starszych dorosłych

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Referencje projektu
2018-1-PT01-KA204-047353

01/06/2019

Spis treści

Wstęp *4*

1. Umiejętności cyfrowe osób starszych: w kontekście polityki UE *12*

2. Przegląd programów nauczania *16*

3. Szkolenie umiejętności cyfrowych: wywiady z trenerami *19*

3.1 Identyfikacja potrzeb osób starszych w szkoleniu umiejętności ICT **19**

3.2 Perspektywa trenerów: wyzwania i rozwiązania **21**

3.3 Ocena efektów **24**

4. Szkolenie umiejętności cyfrowych: wywiady z uczestnikami *25*

4.1 Motywacje do zdobywania umiejętności cyfrowych **25**

4.2 Zrozumienie znaczenia umiejętności ICT dla integracji społecznej **27**

4.3 Zrozumienie „mapy podróży" w nabywaniu i rozwijaniu umiejętności cyfrowych **27**

5. Analiza dobrych praktyk: międzypokoleniowe i peer-to-peer szkolenia cyfrowe, finansowane przez Komisję Europejską *28*

5.1 Międzypokoleniowe uczenie się: Teddy Bears in Pairs – e-learning z wnukami (2016-2018) **28**

5.2 Nauka peer-to-peer: Wspieranie aktywnego starzenia się przez rówieśników (2014-2016) **29**

5.3 Peer-to-peer i międzypokoleniowy: 60+ Virtual Culture (2016-2018) **32**

Źródła *34*

Indeks wykresów i tabel

Rys. 1 - Poziom umiejętności cyfrowych osób w grupie wiekowej 55-64 lata (%), Eurostat 2017 r.....5

Rys. 2 - Poziom umiejętności cyfrowych osób w grupie wiekowej 65-74 lata (%), Eurostat 2017 r.....5

Rys. 3 - Częstotliwość korzystania z komputera przez osoby w grupie wiekowej 55-64 lata (%), Eurostat 2017 r.....6

Rys. 4 - Częstotliwość korzystania z komputera przez osoby w grupie wiekowej 65-74 lata (%), Eurostat 2017 r.....6

Rys. 5 - Korzystanie z internetu przez osoby w grupie wiekowej 55-64 lata (%). Eurostat 2017r. 7

Rys. 6 - Korzystanie z internetu przez osoby w grupie wiekowej 65-74 lata (%). Eurostat 2017r 7

Rys. 7 - Aktywność osób w internecie w grupie wiekowej 65-74 lata (%). Eurostat 2017-2018r.....8

Rys. 8 - Aktywność osób w internecie w grupie wiekowej 65-74 lata (%). Eurostat 2017-2018r……. 9

Tabela I - Zidentyfikowane przez trenerów, potrzeby osób starszych w szkoleniu osobistym 19

Tabela II - Określone motywacje do nauki umiejętności ICT według informacji zwrotnych od uczestników szkolenia 24

Wstęp

Szybkie tempo rozwoju technologii zwiększa wymagania w stosunku do społeczeństw na całym świecie. Znaczny odsetek dorosłych obywateli w podeszłym wieku, którzy mają ograniczone umiejętności cyfrowe lub nie mają ich wcale, to jest słaby punkt w osiągnięciu pełnego włączenia cyfrowego. Umiejętności cyfrowe mają jednak zasadnicze znaczenie dla utrzymania integracji w społeczeństwie i na rynku pracy, a także oferują wiele niematerialnych korzyści dzięki niezliczonym narzędziom cyfrowym i Internetowi za pośrednictwem komputera, tabletu lub smartfona.

Niemniej jednak, zapotrzebowanie na umiejętności cyfrowe oraz ich poziom rosną, pomimo powolnych trendów w statystyce. W 2017 r. odsetek osób z umiejętnościami cyfrowymi powyżej podstawowego poziomu na rynku pracy w Unii Europejskiej (UE) wynosił około 35 %, z czego 52 % w Zjednoczonym Królestwie, 35 % w Portugalii i Belgii, 30 % na Łotwie i 23 % w Polsce. W podobnej kolejności obserwujemy zmniejszającą się liczbę osób nieposiadających umiejętności informatycznych lub nie korzystających z Internetu: 2% Zjednoczone Królestwo, 5% Belgia, 10% w UE i na Łotwie, 15% w Portugalii i 29% w Polsce. Udział zasobów na rynku pracy, posiadających podstawowe lub niskie kwalifikacje wynosi 46% w Zjednoczonym Królestwie, 60% w Belgii i na Łotwie, 50% w Portugalii i UE, 48% w Polsce[1]. Wraz ze starzeniem się zmniejsza się poziom umiejętności obsługi komputera u poszczególnych osób. Osoby w wieku od 55 do 64 lat z co najmniej niskimi umiejętnościami (na podstawie zdolności do kopiowania lub przenoszenia pliku lub folderu) w 2017 r. w UE wynosi średnio 43%, w Zjednoczonym Królestwie 56%, na Łotwie 47%, w Belgii 46%, w Portugalii 26%, a w Polsce 22%. Poziom umiejętności spada prawie dwukrotnie w następnej grupie wiekowej - 65 do 74 lat w wymienionych obszarach, z wyjątkiem Wielkiej Brytanii, gdzie poziom ten spada do zaledwie 37%, a dane nie są dostępne dla seniorów w wieku 75 lat i więcej[2]. Poziom umiejętności informatycznych został podzielony na pięć poziomów, jak pokazano na rys. 1 (grupa wiekowa 55-64 lata) i rys. 2 (grupa wiekowa 65-74 lata).

[1] *Digital Skills of the EU labor force, 2017*. The Digital Economy and Society Index Report 2018 on Human Capital: Digital Inclusion and Skills, 9 p.
[2] *Individuals' level of computer skills*. Eurostat, data acquired 13.02.2019.

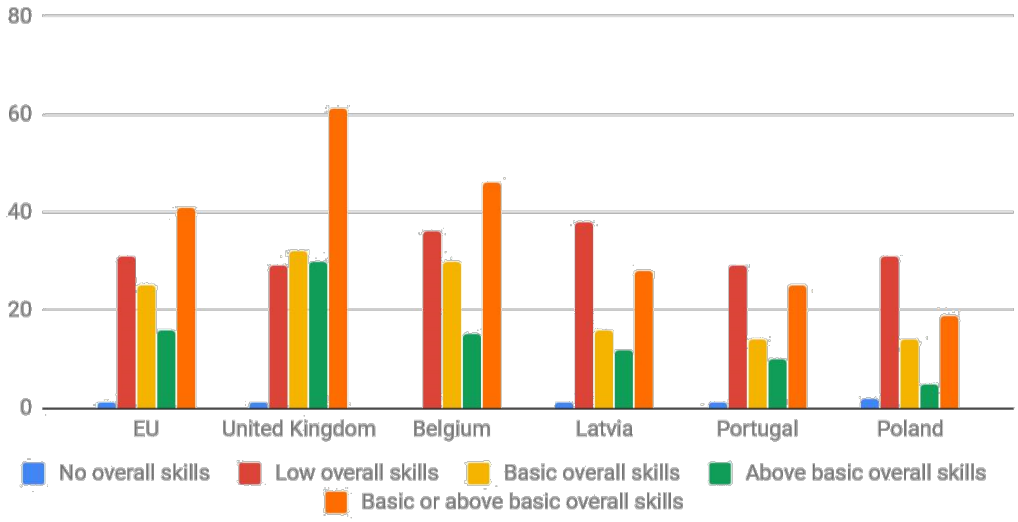

Rys. 1 - Poziom umiejętności informatycznych osób w grupie wiekowej 55-64 lata (%), Eurostat 2017 r.

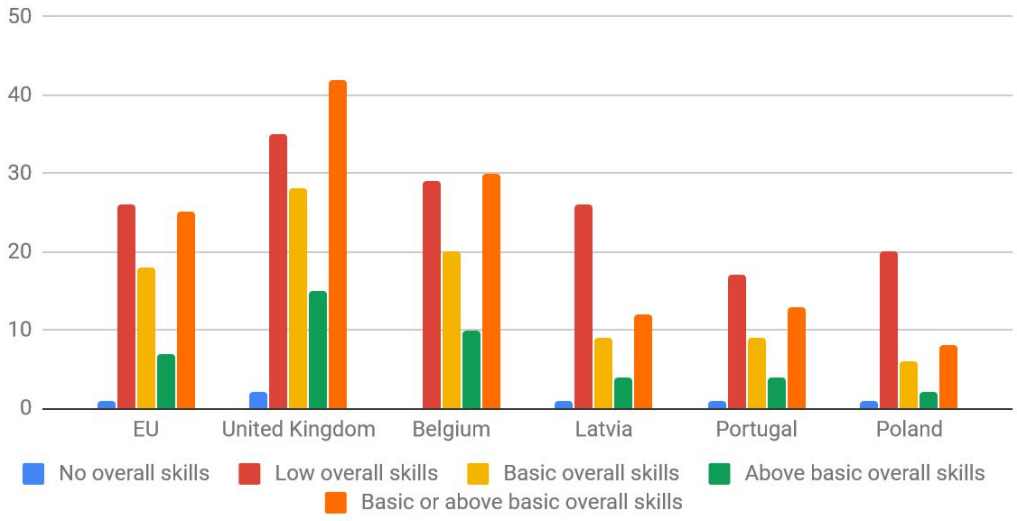

Rys. 2 - Poziom umiejętności informatycznych osób w grupie wiekowej 65-74 lata (%), Eurostat 2017 r.

Liczba osób regularnie korzystających z komputerów rośnie wśród osób starszych, jak widać na wykr. 3 i 4. Codzienne korzystanie z komputera powszechne u około 50% starszych obywateli Europy w wieku 55–64 lat i zmniejsza się prawie dwa razy w następnej grupie wiekowej 65-74 lata.

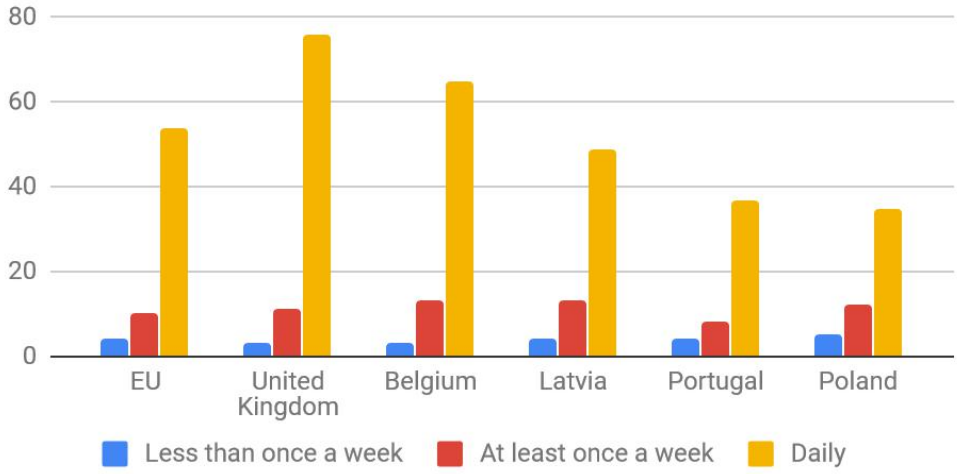

Rys. 3 - Częstotliwość korzystania z komputera przez osoby w grupie wiekowej 55-64 lata (%), Eurostat 2017 r.

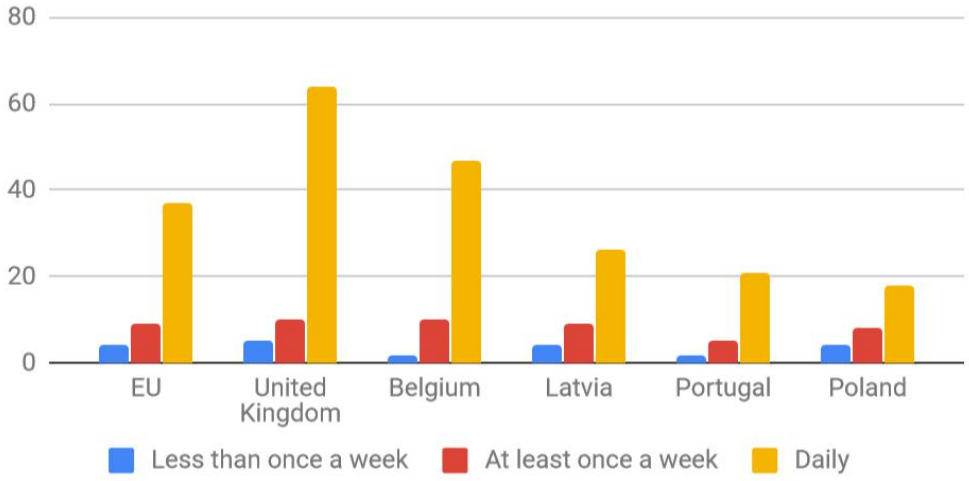

Rys. 4 - Częstotliwość korzystania z komputera przez osoby w grupie wiekowej 65-74 lata (%), Eurostat 2017 r.

Korzystanie z Internetu jest bardziej powszechne w grupie wiekowej 55-64 lat niż w starszej. Odpowiada to trendom w korzystaniu z komputera i ogólnym poziomom umiejętności cyfrowych. Niemniej jednak tendencja ta ma charakter wzrostowy, ponieważ coraz więcej osób starszych nabywa smartfony i staje się coraz bardziej związanych ze światem cyfrowym za pośrednictwem tych urządzeń. Ponadto urzędy wdrażają bardziej skuteczne działania w zakresie zarządzania za pomocą e-platform i rozwoju e-usług. Seniorzy otoczeni są w codziennym życiu koniecznością korzystania z dostępnych im narzędzi cyfrowych i reagują w logiczny i ukierunkowany sposób.

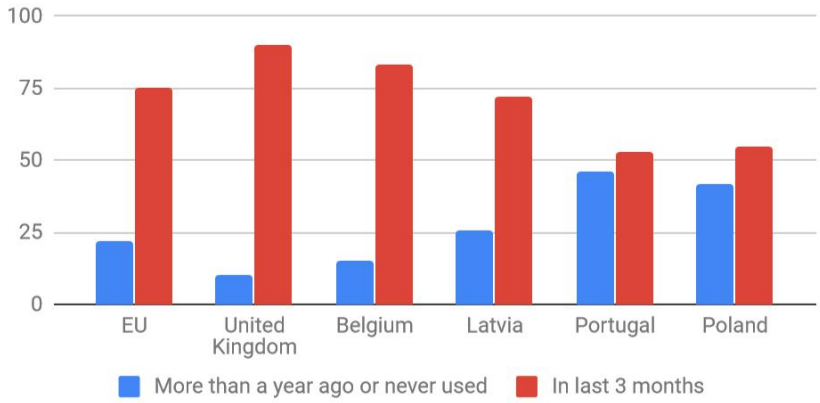

Rys. 5 - Korzystanie z internetu przez osoby w grupie wiekowej 55-64 lata (%). Eurostat 2017r.

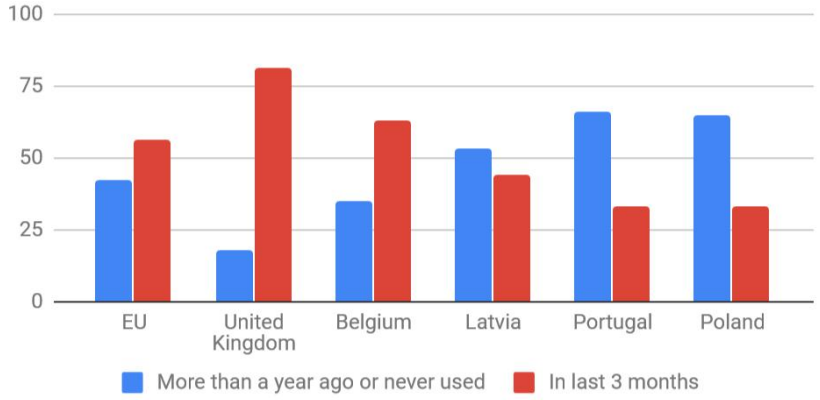

Rys. 6 - Korzystanie z internetu przez osoby w grupie wiekowej 65-74 lata (%). Eurostat 2017r.

Internet jest wykorzystywany do różnych działań, które potrzebne są w naszym codziennym życiu. Na wykresie 7 i 8 poniżej pokazano poszczególne działania internetowe, najczęściej wykonywane przez osoby starsze.

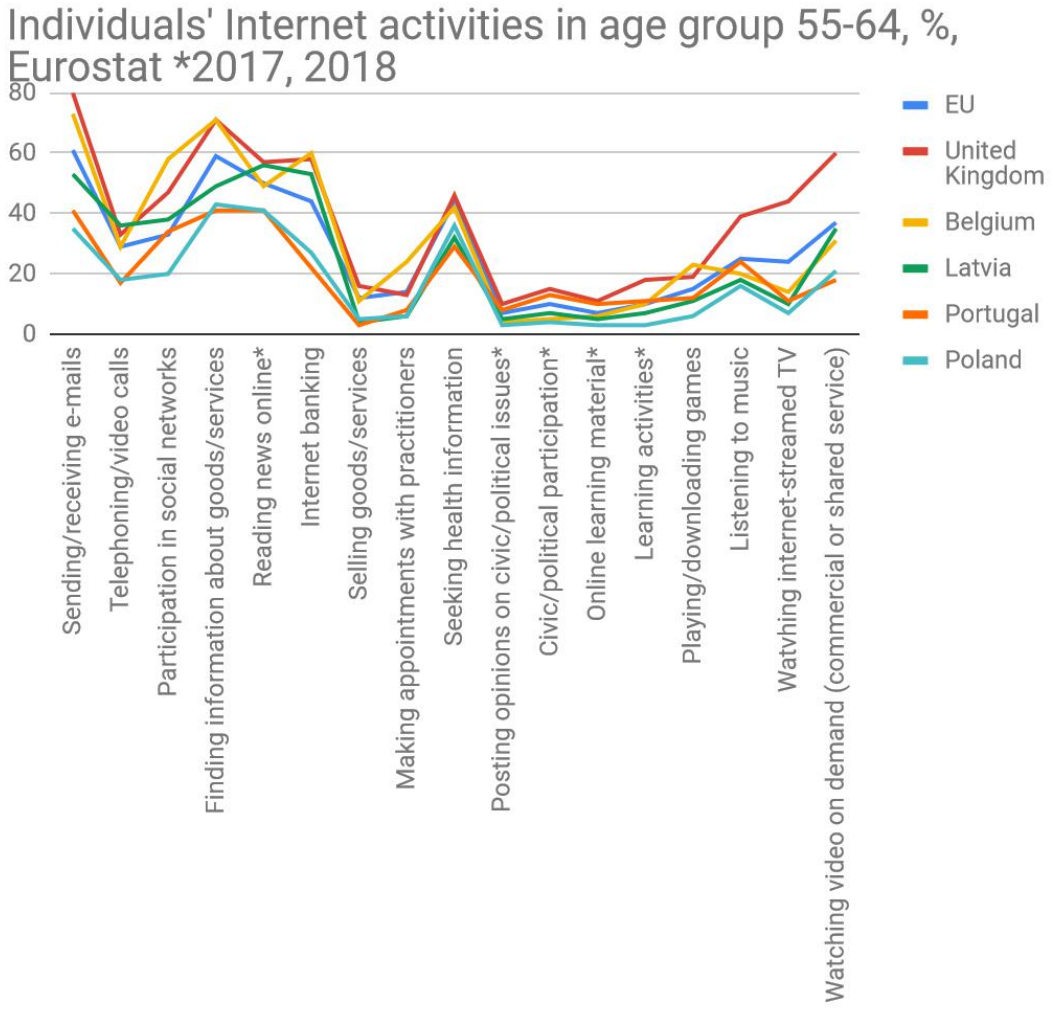

Rys.7 - Aktywność osób w internecie w grupie wiekowej 55-64 lata (%). Eurostat 2017-2018r.

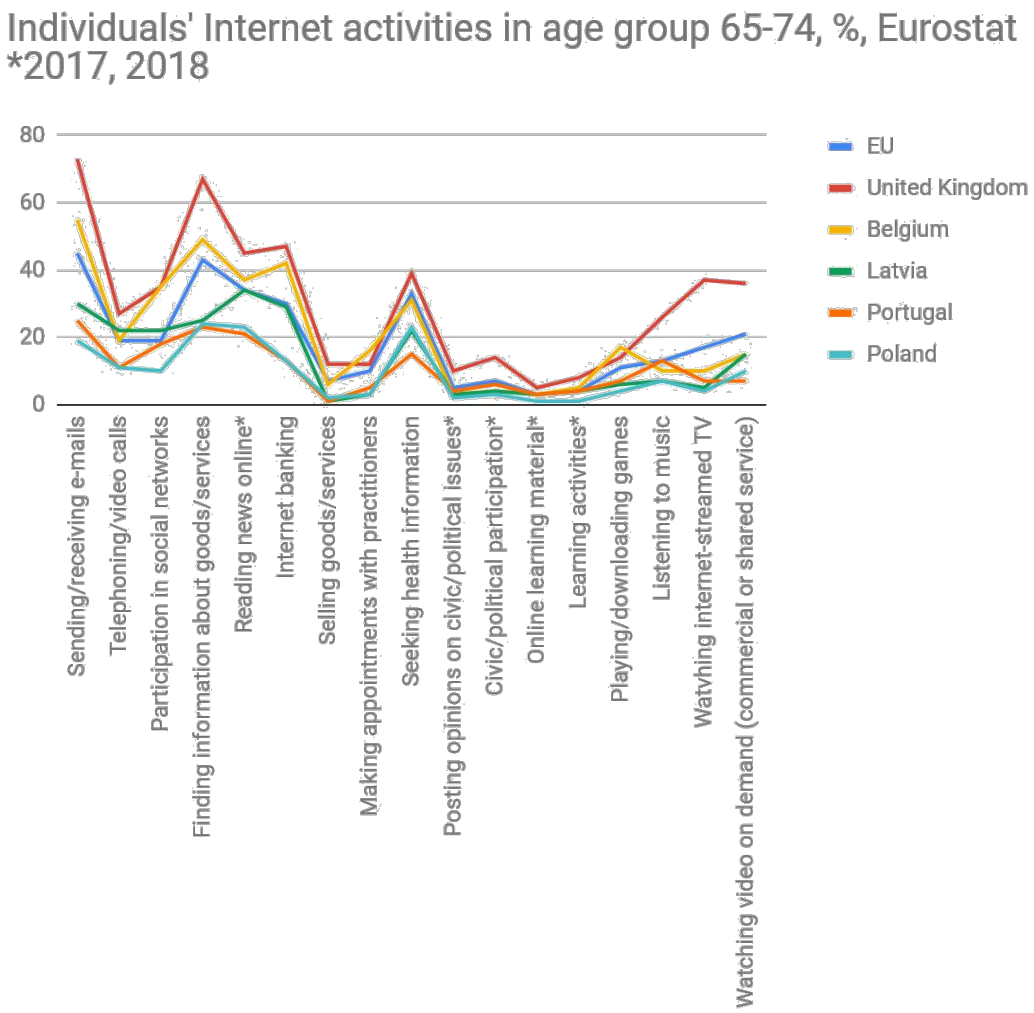

Rys. 8 - Aktywność osób w internecie w grupie wiekowej 65-74 lata (%). Eurostat 2017-2018r.

Jednym z celów projektu ICTskills4All jest poprawa umiejętności cyfrowych wśród osób starszych poprzez opracowanie indywidualnych programów nauczania opartych na podejściach międzypokoleniowych i peer-to-peer (wenątrzpokoleniowych). Przed tym uznaliśmy za konieczne przeprowadzenie przeglądu istniejących programów na poziomie regionalnym, krajowym, europejskim i międzynarodowym, które stosują wspomniane podejścia.

Dlatego też ten dorobek intelektualny jest poświęcony przeglądowi istniejących programów szkoleniowych typu peer-to-peer (wenątzrpokoleniowych) i międzypokoleniowych, poświęconych doskonaleniu umiejętności cyfrowych wśród osób starszych, oceniających ich skuteczność.

Przegląd ten integruje wkład wszystkich partnerów, którzy przeprowadzili pracę w terenie (wywiady z trenerami i uczestnikami), przejrzeli różne bazy danych, jak również informacje na temat programów nauczania międzypokoleniowych i typu peer-to-peer. Zawartość programów, potrzeby, pozytywne aspekty i struktura zostały przeanalizowane na podstawie zebranych informacji. Raport ten zostanie wykorzystany przez partnerów do opracowania szczegółowych programów edukacyjnych.

1. Umiejętności cyfrowe osób starszych: w kontekście polityki UE

Wspólne sposoby uzyskiwania umiejętności w zakresie ICT w UE ujawniają niewystarczające gromadzenie danych. Dostępne są minimalne dane na temat trendów i popularnych metodologii w szkoleniach ICT dla srebrnej gospodarki. Dostępne dane odzwierciedlają minimalną popularność metod samodzielnego uczenia się przez Internet, mniejszą popularność szkoleń opłacanych przez same osoby i zdumiewająco małe zainteresowanie bezpłatnymi szkoleniami, realizowanymi przez publiczne programy lub organizacje. Jeśli jednak sprawa ta zostanie rozpatrzona z innej perspektywy, tj. w świetle istniejących programów wspieranych przez Europejski Funduszu Społeczny i koordynowanych przez Komisję Europejską, takich jak programy „Uczenie się przez całe życie" i partnerstwa strategiczne ERASMUS +, zwłaszcza w dziedzinie szkolenia w zakresie umiejętności cyfrowych, istnieje duże zapotrzebowanie na rynku.

Przewiduje się, że struktura wiekowa ludności UE ulegnie znacznym zmianom w nadchodzących dziesięcioleciach. Wskaźnik obciążenia demograficznego (osoby w wieku 65 lat i powyżej w stosunku do osób w wieku 15 – 64) ma znacznie wzrosnąć w całej UE w nadchodzących dziesięcioleciach. W 2010 r. wynosił on około 25 %, a w 2016 r. wzrósł do 29,6 % i przewiduje się jego dalszy wzrost, w szczególności do 2050 r. , a w 2070 r. osiągnie ostatecznie 51,2 % (Komisja Europejska, 2017b). To, że społeczeństwo coraz bardziej starzeje się w Europie, spowodowane jest zmniejszającą się rozrodczością, „starzeniem się od dołu" oraz dłuższą średnią długością życia, „starzeniem się od góry". Starzenie się populacji niesie ze sobą wiele wyzwań dla społeczeństwa, jak również potrzebę działań, które mogą utrzymać lub poprawić zdrowie psychiczne i fizyczne, autonomię osobistą oraz dobrobyt społeczny osób starszych (Szekely, 2017).

Podczas gdy obywatele europejscy starzeją się, społeczności i gospodarki europejskie doświadczają znaczących zmian, wynikających z innowacji cyfrowych i technologicznych oraz zmian na rynku pracy i zmian demograficznych. Wiele dzisiejszych miejsc pracy nie istniało jeszcze dziesięć lat temu i wiele nowych rodzajów miejsc pracy zostanie utworzonych w przyszłości. Operacje wykonywane ręcznie są podatne na automatyzację, a zmiany w modelu pracy są coraz częstsze. Zwiększona mobilność i wymiana kulturalna oraz nowe formy komunikacji i relacji zmieniają sposób organizacji społeczeństw (Europejskie Centrum Strategii Politycznej, 2016).

Zmiany te wpływają na codzienne życie, zarówno w pracy, jak i w czasie wolnym. Społeczeństwo i gospodarka w dużym stopniu polegają się na wysoce kompetentnych ludziach, podczas gdy wymagania dotyczące kompetencji ulegają zmianie. „Dokument analityczny w sprawie społecznego wymiaru Europy"; (Komisja Europejska, brak daty) podkreśla znaczenie właściwego zestawu

umiejętności i kompetencji dla utrzymania standardów życia w Europie (Komisja Europejska, 2018a). Oprócz dobrych umiejętności podstawowych (umiejętność czytania i pisania, liczenia i podstawowych umiejętności cyfrowych) oraz kompetencji obywatelskich możemy zidentyfikować kreatywność, krytyczne myślenie, podejmowanie inicjatyw i rozwiązywanie problemów jako umiejętności, które odgrywają ważną rolę w radzeniu sobie ze złożonością i zmianami we współczesnym społeczeństwie.

Możliwości uczenia się przez całe życie dają sposobność osobom starszym na zdobycie nowych umiejętności oraz zwiększenie ich szans na zatrudnienie. Fakt ten wydają się potwierdzać Uniwersytety Trzeciego Wieku, które stają się coraz bardziej popularne wśród osób starszych, chcących się uczyć nowych przedmiotów i umiejętności, zwłaszcza w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych (Zaidi, 2013 r.).

Kształcenie dorosłych jest istotnym elementem polityki Unii Europejskiej w zakresie uczenia się przez całe życie. W dzisiejszych czasach dorośli nie mogą polegać tylko na umiejętnościach nabytych w szkole. Wskaźnik uczestnictwa dorosłych (w wieku 25-64 lat) w uczeniu się (cztery tygodnie przed badaniem) różni się znacznie w zależności od kraju UE: od 1,1 % do 30,4 % (Eurostat, 2017 r.), a ogólna tendencja polega na tym, że liczby te ulegają stagnacji. Wskaźniki uczestnictwa są szczególnie rozczarowujące w przypadku osób dorosłych o niskich kwalifikacjach i osób starszych (Komisja Europejska, 2018d).

Poza ogólną tendencją w kształceniu dorosłych, około jedna czwarta europejskiej populacji dorosłych ma słabą umiejętność liczenia i umiejętności informatyczne. Dorośli, którzy nie posiadają wystarczającego poziomu takich umiejętności, są narażeni na wysokie ryzyko wykluczenia społecznego. Zgodnie z wynikami unijnego wskaźnika gospodarki cyfrowej i społeczeństwa (DESI), w 2017 r. (Komisja Europejska, 2017c) wymiar kapitału ludzkiego pokazuje, że choć korzystanie z Internetu rośnie, 44% Europejczyków nadal nie posiada podstawowych umiejętności cyfrowych.

Podjęto działania na poziomie europejskim w celu sprostania wyżej wymienionym potrzebom. Odnowiona Europejska Agenda na rzecz kształcenia dorosłych (EAAL) (Unia Europejska, brak daty) określa ukierunkowanie europejskiej współpracy w zakresie polityki kształcenia dorosłych do roku 2020. Została ona przyjęta przez Radę w listopadzie 2011 r. , a Komisja współpracuje obecnie z 32 państwami w celu jej wdrożenia.

W Agendzie podkreślono potrzebę znacznego zwiększenia udziału osób dorosłych we wszystkich rodzajach uczenia się (uczenie się formalne, pozaformalne i nieformalne), niezależnie od tego, czy chodzi o nabycie nowych umiejętności zawodowych, aktywne obywatelstwo, czy też o rozwój osobisty i samorealizację. Wśród kwestii, których dotyczy działanie przewidziane w agendzie, znajdują się: zwiększenie możliwości dostępu wszystkich dorosłych do elastycznego, wysokiej jakości kształcenia w dowolnym momencie ich życia; opracowanie nowych podejść do kształcenia dorosłych,

koncentrujących się na efektach uczenia się; podnoszenie świadomości, że uczenie się jest przedsięwzięciem podejmowanym przez całe życie; opracowanie skutecznych systemów poradnictwa przez całe życie oraz systemów walidacji uczenia się pozaformalnego i nieformalnego.

EAAL jest częścią ram ET 2020 w zakresie europejskiej współpracy w dziedzinie edukacji i szkoleń (Komisja Europejska, 2018c). Grupa robocza ET2020 ds. uczenia się dorosłych w latach 2016-2018 podejmuje partnerskie wymiany danych i analiz w zakresie polityki, która może zachęcić większą liczbę dorosłych do uczenia się w miejscu pracy.

Nowy program na rzecz umiejętności dla Europy, przyjęty w dniu 10 czerwca 2016 r. (Komisja Europejska, 2016 r.), jest jednym z kluczowych priorytetów politycznych Unii Europejskiej. Obejmuje on 10 proponowanych działań, które państwa członkowskie powinny podjąć w ciągu najbliższych dwóch lat w celu podniesienia poziomu podstawowych umiejętności osób dorosłych. W tym kontekście w dniu 19 grudnia 2016 r. Rada przyjęła inicjatywę; "Ścieżki podnoszenia kwalifikacji"; (Upskilling Pathways - Rada Unii Europejskiej, 2016 r.), aby pomóc dorosłym w osiągnięciu minimalnego poziomu umiejętności czytania, pisania, liczenia i umiejętności cyfrowych. Inicjatywa ta zapewnia tym osobom nowy start poprzez mapowanie i rozpoznawanie wiedzy i umiejętności, które już posiadają, a także luk w ich podstawowych umiejętnościach czytania, pisania, liczenia i umiejętności cyfrowych, oferując im dalszą edukację i szkolenia, co ostatecznie prowadzi do uzyskania nowych kwalifikacji.

W 2018 r. Państwa członkowskie nakreśliły środki, które podejmą w celu wdrożenia Upskilling Pathways. Powinny one wprowadzić elastyczne ścieżki podnoszenia kwalifikacji we współpracy z partnerami społecznymi, instytucjami edukacyjnymi i szkoleniowymi oraz władzami lokalnymi i regionalnymi. Upskilling Pathways to także kluczowy element Europejskiego Filaru Praw Socjalnych (Komisja Europejska, 2017a), który promuje równe prawa do wysokiej jakości i integracyjnego kształcenia, szkolenia i uczenia się przez całe życie, w celu wspierania sprawiedliwych i dobrze funkcjonujących rynków pracy i systemów opieki społecznej.

W styczniu 2018 r. Komisja Europejska przyjęła plan działania na rzecz edukacji cyfrowej (Komisja Europejska, 2018e), który obejmuje 11 inicjatyw wspierających wykorzystanie technologii i rozwój kompetencji cyfrowych w edukacji. Tego samego dnia Komisja Europejska przyjęła zalecenie w sprawie aktualizacji ram dotyczących kluczowych kompetencji z 2006 r. (Komisja Europejska, 2018b). Definicja kompetencji cyfrowych została rozszerzona i zaktualizowana w celu odzwierciedlenia zmieniającego się charakteru technologii cyfrowej w życiu zawodowym i w szerszym kontekście społecznym. Nowa definicja jest również zgodna z ramami kompetencji cyfrowych dla obywateli (DigComp) (EU Science Hub, 2015 r.). Wreszcie w 2012 r. , Europejskim Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności

Międzypokoleniowej (Tymowski, 2015 r.), szczególny nacisk położono na kształcenie dorosłych związane z polityką aktywnego starzenia się. W decyzji przyjętej przez Parlament Europejski i Radę we wrześniu 2011 r. ustanowiono cele, treść środków i budżet przeznaczony na tę inicjatywę, aby do 2020 r. osiągnąć cel Unii Europejskiej przyjaznej starzeniu się. W 2012 r. w Unii Europejskiej i poza nią pojawiły się setki odrębnych inicjatyw na wszystkich szczeblach. Inicjatywy te koncentrowały się w szczególności na promowaniu uczenia się międzypokoleniowego pomiędzy starszymi i młodymi pokoleniami. Koalicja EY2012 została stworzona i zarządzana przez sieć o nazwie AGE-Platform Europe (AGE Platform Europe, bez daty).

Cztery szczegółowe cele określone w decyzji ustanawiającej EY2012 zostały w dużej mierze spełnione:

1. Z powodzeniem podkreślono wartość aktywności osób starszych, promowano solidarność międzypokoleniową i mobilizowano potencjał osób starszych przez cały rok, zajmując znaczące miejsce w programach politycznych na szczeblu UE i krajowym.
2. Przeprowadzono liczne debaty i wymiany informacji. Zdecydowanie stworzono warunki dla lepszego wzajemnego uczenia się w zakresie promowania polityki aktywnego starzenia się, dzielenia się dobrymi praktykami i współpracy w przyszłości.
3. Został opracowany Indeks aktywności osób starszych w celu stworzenia spójnych ram dla zaangażowania i działania, a Rada zatwierdziła zasady przewodnie, których powinny przestrzegać państwa członkowskie.
4. Promowanie działań pomagających zwalczać lub przezwyciężać dyskryminację ze względu na wiek, stereotypy i bariery, było zapewnione w wielu inicjatywach i wydarzeniach.

Publikacja Towards an Age-Friendly European Union do 2020 (AGE Platform Europe, 2012) ma na celu wyjaśnienie, co można zrobić, aby stworzyć UE przyjazną dla osób starszych poprzez wspieranie solidarności międzypokoleniowej i umożliwienie aktywnego uczestnictwa i zaangażowania wszystkich grup wiekowych w społeczeństwie.

2. Przegląd programów nauczania

Poniższy przegląd identyfikuje podejścia peer-to-peer i międzypokoleniowe w zakresie szkolenia umiejętności ICT dla osób starszych w Unii Europejskiej, Wielkiej Brytanii, Portugalii, Łotwie i Polsce.

Liczba organizacji zapewniających kształcenie w zakresie umiejętności informatycznych różni się w zależności od kraju. W Portugalii 140 organizacji, w oparciu o wyszukiwanie online dostępnych kursów. Jednak liczba organizacji może być większa, ponieważ istnieje wiele UTW, które nie posiadają strony internetowej ani opublikowanych programów. 135 spośród tych dostawców to wyższe uczelnie, a 5 z nich to europejskie organizacje projektowe działające w dziedzinie edukacji międzypokoleniowej. 39 z nich to prywatne organizacje non-profit, 69 to publiczne inicjatywy, które są dobrowolne lub finansowane przez instytucje publiczne.

W Wielkiej Brytanii zidentyfikowaliśmy 7 prywatnych i żadnych organizacji publicznych działających w obszarze szkoleń informatycznych.

Zidentyfikowaliśmy również 16 polskich organizacji, w tym 10 prywatnych i 6 publicznych; warto wspomnieć, że istnieje ogromna liczba małych, lokalnych dostawców szkoleń, wśród których są biblioteki wchodzące w skład publicznej sieci edukacyjnej ICT.

Na Łotwie działa ponad 880 organizacji, z których 874 to regionalne biblioteki publiczne, a pozostałe to organizacje prywatne lub pozarządowe. Większość organizacji działa lokalnie i zaspokaja potrzeby społeczności regionalnej. Podobnie większość organizacji jest wspierana ze środków publicznych w celu przeprowadzenia działań szkoleniowych, ponieważ szkolenie w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych jest uważane za priorytet na poziomie krajowym w oparciu o priorytety cyfrowe Komisji Europejskiej w państwach członkowskich Unii Europejskiej i jest środkiem, który ma być wspierany przez oba źródła: fundusze UE i budżety krajowe, zazwyczaj zarządzane przez ministerstwa opieki społecznej i / lub edukacji, gminy lub inną instytucję rządową. Jednak organizacje zapewniające kursy komercyjne lub dobrowolne proszą o umiarkowaną płatność, dostępną dla seniorów.

Nauka peer-to-peer i w grupach to najczęstsze dostępne metody uczenia się. Rzadko stosowane są praktyki międzypokoleniowe, a korzyści wynikające z tego podejścia, szczególnie w szkoleniach ICT, są wciąż niedoceniane w skali globalnej. Chociaż różne inicjatywy w ostatnich latach testowały podejścia międzypokoleniowe przy wsparciu finansowym z różnych funduszy europejskich, odbywa się to w dość wąskiej grupie odbiorców i nie jest dalej rozszerzane po zakończeniu projektów europejskich.

Odbiorców szkoleń ICT można podzielić na dwie kategorie: 55 do wieku emerytalnego, który wynosi średnio 64, i 65 lat i więcej. Jednak ich poziom umiejętności zależy od ich wcześniejszych doświadczeń, tj. Wymagań w zakresie umiejętności cyfrowych w miejscu pracy, biegłości w zakresie umiejętności cyfrowych w domu, codziennego wykorzystania technologii. Im wyższy poziom wiekowy, którym zajmujemy się, tym mniej umiejętności cyfrowych jest posiadanych i wymaganych, co okazuje się trudne dla trenerów w procesie nauczania, jeśli odbiorcy są chętni do nauki.

Odbiorcy 55–64 mają stosunkowo dobrą podstawową wiedzę na temat technologii i szybciej dostosowują się do zmian, ponieważ ich poziom wykorzystania technologii jest wyższy niż w przypadku starszych pokoleń. Ważne jest również, aby zrozumieć, że ich motywacja do

zdobywania umiejętności cyfrowych jest silnie związana z wymaganiami rynku pracy. Po przejściu na emeryturę osoby starsze mają więcej czasu na inne działania niezwiązane z pracą, a w obserwowanych krajach osoby do 75 roku życia wydają się w uzasadniony sposób obywatelami o silnej motywacji do zdobywania nowych umiejętności w zakresie ICT.

Do pracy z dorosłymi, zwłaszcza z osobami starszymi, od trenerów wymaga się pewnych szczególnych umiejętności i kompetencji. Podstawowym wymogiem są umiejętności interpersonalne, jest chęć pracy z seniorami, cierpliwość, zrozumienie i współczucie. Umiejętności te przeplatają się z umiejętnościami twardymi: kompetencjami pedagogicznymi, kompetencjami w pracy z osobami starszymi, a także doświadczeniem w szkoleniu w zakresie umiejętności cyfrowych i rozumienia technologii. W wielu przypadkach seniorzy wolą, aby inni seniorzy uczyli i pracowali z nimi indywidualnie lub w grupach. Także stosowanie podejścia międzypokoleniowego jest dla nich atrakcyjne, gdy takie działania mają miejsce. Niemniej jednak, najbardziej popularnym podejściem jest podejście peer-to-peer (wewnątzrpokoleniowe), na które z roku na rok rośnie popyt, ponieważ podejście to zaspokaja szereg indywidualnych potrzeb, związanych z wykorzystaniem technologii osobistych - smartfonów, laptopów i narzędzi cyfrowych, dostępnych za pośrednictwem sklepów z aplikacjami i Internetu.

Szkolenia dla seniorów są zazwyczaj podzielone na dwa lub czasami trzy poziomy: brak umiejętności cyfrowych, niskie umiejętności cyfrowe, podstawowe lub średnie umiejętności cyfrowe. Indywidualne konsultacje lub szkolenia odnoszą się do konkretnych potrzeb i zainteresowań seniorów, biegłości w posługiwaniu się technologiami cyfrowymi: powtórzenie nabytych umiejętności dla osób bez umiejętności lub o niskich umiejętnościach oraz konkretne narzędzia cyfrowe dla osób o podstawowych lub średnich umiejętnościach cyfrowych. Konkretne narzędzia cyfrowe są związane z dostępną technologią dla seniorów: ich prywatny komputer / laptop, tablet lub smartfon, które stają się coraz bardziej popularne wśród seniorów. Narzędzia/aplikacje powszechnie używane wśród seniorów to: Whatsapp, edycja zdjęć, media społecznościowe, mapy i Waze.

Cyfrowe kursy szkoleniowe dla seniorów nieposiadających umiejętności informatycznych dotyczą podstaw posługiwania się komputerem i zrozumienia jego działania. Biorąc pod uwagę fakt, że wiek seniorów i poziom zrozumienia technologii nie jest w tych grupach jednorodny, sesje szkoleniowe w dużym stopniu polegają na powtarzaniu wskazówek dla uczestników, z uwzględnieniem ich warunków pamięciowych, przy jednoczesnym zapewnieniu im ogólnego zrozumienia działania komputera i Internetu.

Stosowane metodologie to uczenie się w grupie i dostosowywanie się do potrzeb i zainteresowań grupy; uczenie się metodą „peer-to-peer"; w formie indywidualnych konsultacji dotyczących tematów, których seniorzy nie rozumieją podczas kursu lub po jego zakończeniu; interaktywne uczenie się za pomocą ekranu; uczenie się przez powtarzanie (za pomocą instrukcji wizualnych lub dźwiękowych);

oraz niezależne zadania, mające na celu zdobycie wiedzy i identyfikację słabych punktów. Trenerzy zazwyczaj rozdają materiały informacyjne zawierające terminologię i ich tłumaczenia w języku ojczystym, instrukcje z podstawowymi krokami do osiągnięcia określonych zadań i inne przydatne informacje, które wykładowca uważa za wartościowe dla odbiorców.

Ocena wpływu programów szkolenia umiejętności cyfrowych dla seniorów jest rzadko przeprowadzana, ponieważ w większości przypadków trenerzy i organizacje edukacyjne są świadomi wyników i pozytywnego wpływu na życie uczestników. Jeśli istnieje ankieta, jej celem jest zwykle ocena jakości treści, trenera i zainteresowań dla przyszłych kursów / działań edukacyjnych. Pomimo faktu, że ocena formalna jest rzadka, pozytywne wyniki i oddziaływanie są wyraźnie widoczne, ponieważ seniorzy kontynuują uczenie się umiejętności cyfrowych, angażują się bardziej w życie społeczne, zarówno cyfrowe, jak i osobiste, przyczyniając się w ten sposób do minimalizacji zagrożenia wykluczeniem społecznym i izolacji. Pogląd ten został również zaakceptowany przez respondentów wywiadów: zarówno trenerzy, jak i uczestnicy szkoleń zgodzili się co do wielkiego znaczenia umiejętności cyfrowych dla integracji społecznej i poprawy jakości życia. Ponadto statystyki krajowe mogą potwierdzać ten pozytywny wpływ, wskazując na rosnącą liczbę seniorów korzystających z usług cyfrowych i urządzeń elektronicznych.

3. Szkolenie umiejętności cyfrowych: wywiady z trenerami

Wywiady z trenerami szkoleń cyfrowych dla seniorów zostały przeprowadzone przez organizacje partnerskie. Łączna liczba respondentów wynosiła 13 (3 w Polsce, 2 w Portugalii, 3 w Wielkiej Brytanii, 5 na Łotwie). Cele wywiadów były następujące:

1) Identyfikacja potrzeb osób starszych i sposobów, w jakie potrzeby te są zaspokajane poprzez obecną praktykę szkolenia cyfrowego.
2) Identyfikacja wspólnych wyzwań i zrozumienie sposobów, w jaki są one obecnie rozwiązywane.
3) Wyjaśnienie metod oceny rezultatów szkolenia, jeżeli są one stosowane po zakończeniu szkolenia.
4) Określenie popytu i istotnych trendów w szkoleniu cyfrowym wśród seniorów.

Uzyskane informacje z wywiadów są jednorodne i identyfikują podobne problemy i sytuacje związane z cyfrowymi szkoleniami dla seniorów. Zidentyfikowano różne podejścia i rozwiązania, które zostały przedstawione w dalszej części przeglądu.

3.1 Identyfikacja potrzeb osób starszych w szkoleniu umiejętności ICT

Z doświadczenia trenera w nauczaniu umiejętności cyfrowych osób starszych można zrozumieć, że jest ono podzielone na dwie główne grupy docelowe, z którymi pracuje. Pierwsza grupa docelowa składa się z seniorów w wieku 55–64 lat, którzy są pracownikami, co wskazuje na główną motywację do zdobywania umiejętności cyfrowych, aby pozostać konkurencyjnymi na rynku pracy. Drugą grupą odbiorców są seniorzy w wieku 65 lat, których główne motywy do osiągnięcia umiejętności cyfrowych są związane z utrzymaniem więzi i integracją społeczną. Co więcej, podstawowa potrzeba uzyskania umiejętności cyfrowych u obu docelowych odbiorców jest ściśle związana z technologiami, wykorzystywanymi przez ich dzieci lub wnuki, tj. komputery, laptopy, tablety i smartfony.

Biorąc pod uwagę zasięg geograficzny przeglądu, potrzeby seniorów, które można zaspokoić dzięki szkoleniom osobistym, są jednorodne. Główne ustalenia przedstawiono w Tabeli I.

Tabela I - Zidentyfikowane przez trenerów, potrzeby osób starszych w szkoleniu osobistym

Określona potrzeba	W jaki sposób potrzeba jest zaspokajana poprzez szkolenie	Środki do zdobywania umiejętności
Potrzeby społeczne		
Potrzeba komunikacji międzypokoleniowej i wiedzy na temat różnych narzędzi komunikacji cyfrowej.	Nauczanie poczty elektronicznej, mediów społecznościowych, Skype'a, Whatsappa i innych narzędzi komunikacyjnych.	**Kursy, P2P**
Potrzeba uznania w społeczeństwie jako równorzędnego członka społeczności o podobnej percepcji, wiedzy i umiejętnościach komunikacyjnych.	Uczy się podstawowych umiejętności komputerowych i cyfrowych. Możliwość wykorzystania zdobytej wiedzy lub jej rewizji. Możliwość interakcji z innymi seniorami i wykładowcą.	**Kursy, P2P, przypadki podejścia międzypokoleniowego w niektórych projektach finansowanych przez UE**
Potrzeba zrozumienia technologii		
Potrzeba zrozumienia funkcji i podstaw technologii: komputera, tabletu, smartfonu, ekranów dotykowych w miejscach publicznych.	Uczenie się od podstaw krok po kroku. Opierając się na wcześniej zdobytej wiedzy. Uczenie się następuje jedno po drugim. Dostępność personelu szkoleniowego do prywatnych konsultacji. Dostosowanie do różnic wiekowych i percepcji seniorów.	**Kursy, P2P, międzypokoleniowe (także w domu).**
Potrzeba rozszerzenia możliwości dzięki dostępnym technologiom i narzędziom cyfrowym.	Specjalne moduły szkoleniowe lub konsultacje P2P na temat poszczególnych narzędzi cyfrowych, tj. fotografia mobilna, Youtube, media społecznościowe, WhatsApp, strony internetowe.	**Kursy, P2P**
Potrzeba codziennego dostępu do e-usług		
Potrzeba korzystania z usług elektronicznych, takich jak systemy bankowości internetowej, krajowe platformy elektroniczne.	Dostawcy usług elektronicznych (na Łotwie) uczą seniorów, jak korzystać z ich usług. W Europie szkolenia te są prowadzone w ramach kursów lub seminariów.	**Kursy, seminaria**
Potrzeba dostępu do usług online.	Korzystanie z Internetu, wyszukiwarek, popularnych i użytecznych stron internetowych (transport publiczny, wiadomości, portale kupna/sprzedaży, materiały szkoleniowe i kursy online).	**Kursy, P2P**

Określona potrzeba	W jaki sposób potrzeba jest zaspokajana poprzez szkolenie	Środki do zdobywania umiejętności
Potrzeba komunikacji i interakcji		
Potrzeba wymiany i zarządzania rozwiniętymi mediami elektronicznymi i komunikacją.	Konkretne kursy / konsultacje P2P na temat zapisywania zdjęć i innych dokumentów na komputerze / smartfonie i ich edycji, znajdowania i instalowania bezpłatnych narzędzi. Poznawanie wiadomości e-mail i innych narzędzi do komunikacji cyfrowej.	**Kursy, P2P, przypadki podejścia międzypokoleniowego w niektórych projektach finansowanych przez UE**
Potrzeba dostępu do szkoleń cyfrowych		
Konieczność dostępu do szkoleń cyfrowych w społeczności lokalnej, zwłaszcza w regionach wiejskich. Wiąże się z potrzebą dostępu do Internetu.	Szkolenia zewnętrzne lub konsultacje P2P w oparciu o zapotrzebowanie i potrzeby osób starszych w regionach wiejskich. Ustanowienie konsultacji społecznych/szkoleń w przestrzeni publicznej. Ugruntowana świadomość w zakresie opracowanych materiałów dydaktycznych do nauki indywidualnej.	**Kursy zewnętrzne i offline, P2P**

P2P - Peer-to-peer

3.2 Perspektywa trenerów: wyzwania i rozwiązania

Główne wyzwania dla trenerów są związane z indywidualnym zrozumieniem, percepcją, barierami psychologicznymi, problemami zdrowotnymi, w tym motorycznymi, pamięcią, wzrokiem, słuchem seniorów. Po przeprowadzeniu przeglądu na temat istniejących praktyk, dostępnych narzędzi i usług związanych z edukacją w zakresie umiejętności cyfrowych dla osób starszych, zidentyfikowano poważną lukę na poziomie europejskim: nie ma dostępnych szkoleń dla edukatorów/trenerów, którzy pracują z osobami starszymi, nie ma też platformy współpracy pomiędzy szkoleniowcami a

gerontologami w celu przygotowania trenerów do pracy z osobami starszymi. Ponadto żadna z istniejących platform nie promuje wymiany doświadczeń między trenerami, którzy pracują z seniorami, lub wymiana doświadczeń została objęta projektami finansowanymi ze środków europejskich w ograniczonej grupie odbiorców projektu.

Brak takich usług zwiększa wyłączną zależność od doświadczenia trenera nabytego podczas pracy ze starszymi dorosłymi, tj. trener poznaje indywidualne potrzeby i podejście różnych uczestników w grupie uczącej się lub w środowiskach uczenia się typu peer-to-peer, a następnie trener definiuje schemat szkolenia i dynamikę w oparciu o swoją percepcję. Innym wkładem w rozwiązanie tego problemu mogłyby być specjalne programy szkoleniowe na rzecz rozwoju kompetencji, skierowane do instruktorów pracujących z osobami starszymi, które mogłyby być realizowane w formacie akademickim, kształcenia ustawicznego lub szkolenia instruktorów. Rozwój tych programów szkoleniowych powinien być również współtworzony z udziałem i współpracą ich ostatecznych beneficjentów - dorosłych obywateli w podeszłym wieku. Wzorzec takiego szkolenia został zidentyfikowany na Łotwie, gdzie rządowa organizacja „Centrum Informacji o Kulturze" szkoli bibliotekarzy w 874 regionalnych bibliotekach publicznych w zakresie pracy z seniorami. Każdego roku kształci się średnio 1500-2000 bibliotekarzy. Ponadto organizacja przygotowała różne materiały dydaktyczne dla bibliotekarzy jako pomoc w rozwiązaniu powszechnie zidentyfikowanych luk w regionach. Innym cennym przykładem był krajowy program w Polsce: Latarnicy Polski Cyfrowej Równych Szans, prowadzony przez Stowarzyszenie Miasta w Internecie. Ponad 2800 wolontariuszy-animatorów stało się animatorami zmian, poprzez zachęcanie i pomaganie w stawianiu pierwszych kroków z komputerem i Internetem w grupie wiekowej 55+.[3] Kolejnym wspólnym wyzwaniem dla trenerów jest zrozumienie rzeczywistego poziomu umiejętności cyfrowych seniorów. W niektórych przypadkach przeprowadza się wywiady lub krótkie ankiety; nie jest to jednak powszechna praktyka na poziomie krajowym lub międzynarodowym. Każda placówka edukacyjna dokonuje wcześniejszej oceny umiejętności lub polega na tym, że senior podejmuje decyzję, w którym kursie chce się uczyć: bez lub z podstawowymi umiejętnościami cyfrowymi. Mając to na uwadze, trener dostosowuje się do poziomu seniorów i uczy ich, czym mogą zarządzać jako grupa, bez względu na potrzebę zwiększenia liczby powtórzeń.

Powyższe wyzwanie wiąże się z innym problemem: większość dostępnych kursów koncentruje się raczej na kształceniu przyszłego pracownika niż starszych członków społeczności. Jest to główna luka w postrzeganiu przez kluczowych uczestników rynku rosnącej srebrnej gospodarki. W każdym razie poziom świadomości powinien być zdecydowanie podnoszony na poziomie krajowym i międzynarodowym, aby sprostać pojawiającym się potrzebom tego dużego i wciąż niedocenianego sektora.

[3] Short description in English is available at: https://www.researchgate.net/publication/285577614_Lighthouse_Keepers_of_Digital_Poland_of_Equal_ Opportunities_-_information_about_nation-wide_educational_program

Brak dostosowanych programów szkoleniowych jest wyzwaniem zarówno dla seniorów, jak i dla organizacji prowadzących kursy edukacyjne. Jest to rozwiązywane przez trenera, który indywidualnie podchodzi do konkretnych potrzeb grupy i dostosowuje treść kursu do potrzeb, a nie realizuje formalnego programu. Dlatego wiele kursów jest finansowanych przez rząd i Europejski Fundusz Społeczny, ale instytucje nie są świadome tych kwestii i rzeczywistych potrzeb dorosłych obywateli w podeszłym wieku. Prowadzi to do konieczności określenia różnicy między: a) celem i treścią kursów, b) potrzebami osób starszych, c) rezultatami i wynikami kursów. W związku z tym, po wyjaśnieniu sytuacji, treść kursu mogłaby zostać ulepszona, aby doprowadzić do realnych i koniecznych wyników.

3.3 Ocena efektów

Każda organizacja edukacyjna podejmuje się oceny skutków i ewaluacji jakości kursów i trenerów. Ze względu na ograniczone zasoby, instytucja edukacyjna zazwyczaj współpracuje z trenerem w celu udoskonalenia programu i zrozumienia istniejących i pojawiających się potrzeb osób starszych. W związku z tym, instytucje edukacyjne nie przeprowadzają ankiet ani innych działań związanych z oceną i ewaluacją systemu szkoleń.

Brak gromadzenia danych i oceny potrzeb trenerów prowadzi do luk w treściach szkoleniowych. Na przykład, chociaż wiele instytucji dostosowuje się do rosnącego zapotrzebowania na programy szkoleniowe w dziedzinie urządzeń mobilnych, większość z nich nadal oferuje szkolenia w zakresie podstawowych umiejętności cyfrowych. Ponadto nie wszyscy trenerzy są uprawnieni do podejmowania strukturalnych decyzji dotyczących treści kursów, które mogą być określone przez samą organizację, lokalnie lub na szerszym poziomie. Dlatego też uważamy, że świadomość aktualnych i zmieniających się trendów w tematyce nauczania powinna być powiązana z rzeczywistym kontekstem trenerów i podnoszona na poziomie krajowym i międzynarodowym. Popyt związany jest również z ceną nabycia umiejętności informatycznych, tj. ceną kursów oraz kosztami nabycia i użytkowania sprzętu elektronicznego.

Według naszych wyników to główne obszary znaczącego popytu:

- Urządzenia mobilne,
- Media społecznościowe i aplikacje komunikacyjne,
- Ogólnie umiejętności cyfrowe, na które wpływ ma szybkie wdrożenie e-administracji i e-usług na całym świecie.

4. Szkolenie umiejętności cyfrowych: wywiady z uczestnikami

Wywiady pogłębione ze starszymi dorosłymi, którzy nabyli umiejętności cyfrowe, zostały przeprowadzone przez organizacje partnerskie. Łączna liczba respondentów wyniosła 20 (7 w Polsce, 4 w Portugalii, 3 w Zjednoczonym Królestwie, 6 na Łotwie). Respondenci należeli do grupy wiekowej 65-85 lat.
Cele wywiadów były następujące:

1. Zrozumienie motywów nabywania umiejętności informatycznych.
2. Określenie pozytywnego wpływu umiejętności informatycznych na włączenie społeczne.
3. Zrozumienie „mapy podróży" użytkownika, na podstawie której osoby starsze nabywają umiejętności informatyczne i opierają się na zdobytej wiedzy, w tym identyfikacja stereotypów i postrzegania przed nabyciem umiejętności informatycznych.

Odpowiedzi potwierdziły jednorodność percepcji i podejścia do umiejętności cyfrowych osób starszych. Kolejne podrozdziały składają się z omówienia każdego konkretnego punktu poruszonego w wywiadach.

4.1 Motywacje do zdobywania umiejętności cyfrowych

Potrzeby edukacyjne seniorów dotyczą głównie nabywania funkcjonalnych kompetencji cyfrowych zgodnie ze stylem życia, potrzebami zawodowymi i społecznymi. Cyfrowa edukacja seniorów powinna, jeśli to możliwe, być zindywidualizowana, zawierać elementy motywujące do jej podjęcia i kontynuowana w formule indywidualnego samokształcenia po jej zakończeniu. Należy również zapewnić indywidualne wsparcie w zakresie konsultacji. Dzięki zrozumieniu motywów, jakimi kierują się seniorzy, aby nabyć umiejętności cyfrowe, można modelować i wdrażać odpowiednie programy szkoleniowe.
Podsumowanie zidentyfikowanych motywów przedstawiono w tabeli II.

Tabela II - Określone motywacje do nauki umiejętności ICT według informacji zwrotnych od uczestników szkolenia

Motywacja		Ocena ważności (na podstawie liczby wskazań w wywiadach)
Zdobywanie umiejętności na rynku pracy	4	Główne motywy
Rozrywka (TV, filmy, muzyka) na żądanie	4	
Dostęp do informacji i wiadomości	4	
Dostęp do e-usług i zrozumienie, jak z nich korzystać / zarządzać	2	Motywy wtórne
Uczenie się nowych umiejętności, rozwój osobisty	2	
Podstawowe codzienne korzystanie z technologii	2	
Komunikacja i interakcja z innymi (e-mail, media społecznościowe)	2	
Być równożędną częścią społeczeństwa	1	Motyw trzeci

4.2 Zrozumienie znaczenia umiejętności ICT dla integracji społecznej

Seniorzy zgadzają się co do tego, że nabywanie umiejętności cyfrowych poprawia takie czynniki, jak: integracja na rynku pracy, konkurencyjność, połączenie z innymi bez względu na lokalizację lub sytuację (np. kwestie zdrowotne) oraz integracja społeczna. Podobnie seniorzy jednomyślnie uważają, że nabywanie umiejętności cyfrowych pomaga wyeliminować takie czynniki, jak izolacja i poczucie samotności. Jednak respondenci z Portugalii mieli odmienne poglądy w kwestii umiejętności cyfrowych, poprawiających relacje rodzinne i zapobiegających izolacji. Wynik ten jest związany z faktem, że większość rodzin osób, z którymi przeprowadzono wywiady, codziennie kontaktuje się z sobą osobiście. Pomimo tego uważamy, że takie poglądy mogą nie odzwierciedlać stanu faktycznego portugalskiej rzeczywistości, ponieważ coraz więcej rodzin migruje nie tylko w obszarze samej Portugalii.

4.3 Zrozumienie „mapy podróży" w nabywaniu i rozwijaniu umiejętności cyfrowych

Seniorzy, którzy zastanawiali się nad początkowym postrzeganiem komputera i Internetu, wskazali kilka wyzwań, które z czasem przezwyciężyli. Pierwsze wyzwanie dotyczy korzystania z Internetu, a mianowicie bezpieczeństwo online i bezpieczeństwo finansowe. Inny przykład związany jest z używaniem komputera, klawiatury, myszy i obawą „zepsucia" czegoś, jeśli zostanie naciśnięty niewłaściwy przycisk. Ostatni lęk, o którym wspominali respondenci, to lęk przed porażką i postrzeganiem siebie jako osoby o najniższych umiejętnościach w grupie.

Osoby starsze z podstawowymi i zaawansowanymi umiejętnościami cyfrowymi wykazują zdolność do szybszego przyswajania nowych umiejętności, mniej powtórzeń jest potrzebne podczas zajęć, a seniorzy mogą znaleźć kursy cyfrowe w oparciu o swoje zainteresowania. Niemniej jednak, gdy seniorzy przechodzą na emeryturę i nie ćwiczą codziennie swoich umiejętności cyfrowych, mają tendencję do zapominania. Im większa jest luka czasowa między wykorzystaniem umiejętności cyfrowych przez seniora, tym więcej wysiłku trzeba włożyć, aby je zrewidować lub nauczyć się ich od nowa.

Jest to bardziej powszechne w przypadku sprzętu elektronicznego, który nie jest używany regularnie, takiego jak komputer, niż w przypadku zwykłych zadań lub urządzeń używanych codziennie, takich jak smartfon lub tablet. Z drugiej strony, starsi dorośli, którzy nie mieli do czynienia z technologiami takimi jak komputery i smartfony, mają większe problemy z uzyskaniem umiejętności cyfrowych. Dlatego też mają więcej trudności w poznawaniu wielu nowych narzędzi jednocześnie i wolą kursy, które powoli prowadzą ich do samodzielnych działań z urządzeniem.

Według opinii uczestników szkoleń, starsi dorośli wolą uczyć się w grupach, a nie indywidualnie. Głównymi powodami są: potrzeba interakcji z innymi ludźmi, jak również potrzeba natychmiastowego wyjaśnienia niejasności podczas procesu szkolenia. Jednak seniorzy, którzy uczyli się umiejętności cyfrowych indywidualnie, wybierali książki, ponieważ jest to forma nauki, do której są przyzwyczajeni. Wadą uczenia się z książek, a nie z materiałów online, jest dysonans między wersjami oprogramowania, język, w którym urządzenie jest skonfigurowane, co może prowadzić do negatywnych doświadczeń i niechęci do zdobywania dalszych umiejętności cyfrowych. Chociaż większość seniorów nie chce uczyć się online w sensie nabywania umiejętności cyfrowych, istnieje znaczący trend w korzystaniu z Internetu, aby dowiedzieć się więcej na temat osobistych zainteresowań, hobby, celów podróży, innych krajów i tak dalej. To ustalenie może prowadzić do lepszego zarządzania treścią kursów online, które odpowiadają na konkretne ukryte potrzeby osób starszych, ucząc je jednocześnie umiejętności cyfrowych.

25

Duża część seniorów w wieku 70+ nie chce zdobyć umiejętności cyfrowych. Głównym zidentyfikowanym powodem są uprzedzenia dotyczące komputera i Internetu: „korzystanie z Internetu może stać się uzależnieniem, istnieje możliwość nieuczciwych działań; zbyt częste korzystanie z komputera i Internetu może zubożyć nasze życie i może zmniejszyć nasze interakcje z ludźmi, wirtualna rzeczywistość." Ponadto umiejętności ICT i narzędzia online nie są często uważane za podstawowe kompetencje w stylu życia wielu starszych osób. Niemniej jednak, większość respondentów jasno stwierdziła, że zdobycie umiejętności cyfrowych przynosi ogromne korzyści, gdy tylko zrozumieją, jak korzystać z komputera, tabletu lub smartfona. Pierwszy krok może być trudny, jednak z pomocą wykwalifikowanych nauczycieli można się wszystkiego nauczyć. Seniorzy opisują umiejętności cyfrowe jako niezbędne i zachęcają innych do ich zdobycia. Co więcej, zachęca ich do nauki fakt, że dostępne są bezpłatne lub tanie kursy lub sesje peer-to-peer.

5. Analiza dobrych praktyk: międzypokoleniowe i peer-to-peer szkolenia cyfrowe, finansowane przez Komisję Europejską

W tym rozdziale analizowane są 3 projekty. Międzypokoleniowe projekty to: "Teddy Bears in Pairs - e-learning with grandchildren" (2016). Międzypokoleniowe i peer-to-peer są realizowane w ramach projektu "60+ VIRTUAL CULTURE" (2016). Kursy peer-to-peer online ze wsparciem opiekuna w projekcie "EHLSSA - EUROPEAN ELDERLY HOME LEARNING SERVICE" (2016).

5.1 Międzypokoleniowe uczenie się: Teddy Bears in Pairs – e-learning z wnukami (2016-2018)

„Teddy Bears in Pairs" to projekt Erasmus +, który pomaga zwiększyć współpracę między różnymi pokoleniami. W projekcie uczestniczyły osoby starsze i młodzież ze szkół średnich. Młodzi ludzie byli połączeni w pary z osobami starszymi pod nadzorem trenera. W ramach projektu Teddy Bears in Pairs - e-learning z wnukami - każda organizacja partnerska opracowała własny program edukacji międzypokoleniowej, dostosowany do cech wybranego młodszego i starszego pokolenia, a także przeprowadziła jego pilotaż. Celem wszystkich programów jest promowanie rozwoju umiejętności i wiedzy związanej z treściami cyfrowymi i komunikacyjnymi w celu poprawy jakości życia oraz promowanie integracji i współpracy międzypokoleniowej. Treść każdego programu jest związana z tym, co jest bliskie wybranym uczestnikom docelowym i co przyciąga ich uwagę. Uczenie się międzypokoleniowe odbywa się w tandemie, w którym jedna osoba należy do starszego i jedna do młodszego pokolenia. Zatem na poziomie wdrożenia każdy program składa się z co najmniej 20 tandemów. Wygenerowane i pilotowane międzypokoleniowe programy edukacji komputerowej są również szczegółowo przedstawione w podręczniku, stwarzając okazję i możliwość do wielu wdrożeń i / lub aktualizacji. Projekt został zrealizowany w Polsce (koordynator), Hiszpanii, Słowenii, Włoszech i Francji i był adresowany głównie do osób w wieku 55+ i młodzieży w wieku 13-26 lat. W trakcie trwania projektu opracowano pięć różnych Międzypokoleniowych Programów e-learningowych (128 h). Wszystkie materiały stworzone w ramach projektu zostały zebrane w Międzypokoleniowym Podręczniku Programu e-learningowego, liczącym 80 stron i są dostępne online [4].

5.2 Nauka peer-to-peer: Wspieranie aktywnego starzenia się przez rówieśników (2014-2016)

Projekt „Peer-to-Peer Support Fostering Active Ageing"; rozpoczął się w 2014 r. w ramach programu „Uczenie się przez całe życie"; w celu opracowania metodologii opartej na szkoleniu partnerskim, aby wspierać aktywne starzenie się. Uczestnicy zostali przeszkoleni do prowadzenia programu edukacyjnego na temat aktywnego starzenia się w wersji face-to-face oraz w wersji e-learning.

Szkolenie miało na celu podniesienie poczucia własnej efektywności i umiejętności radzenia sobie uczestników (osoby starsze w wieku 55+). Obejmowało ogólne obszary aktywnego starzenia się, kwestie zdrowotne i wykorzystanie technologii z dodatkowymi specjalnymi modułami dotyczącymi analiz z krajów uczestniczących.

Na początku projektu we wszystkich krajach partnerskich przeprowadzono ankiety, indywidualne wywiady z uczestnikami i analizę danych zastanych. Na podstawie ocen i wyników partnerstwo opracowało odpowiednie programy edukacyjne skierowane do osób starszych (55+) w celu wsparcia aktywnego starzenia się.

Zgodnie z pożądanymi tematami edukacyjnymi oferowano szkolenia moderatorom (mentorom, rówieśnikom), którzy następnie przekazywali odpowiednią wiedzę innym. Moderatorzy zostali wybrani

z tej samej grupy wiekowej, co włączeni uczestnicy. Przedsięwzięcie to skierowane było do emerytowanych ekspertów w różnych dziedzinach wiedzy - stąd nazwa projektu Peer-to-peer: wyselekcjonowani i przeszkoleni moderatorzy pomagają angażować i edukować osoby starsze z własnego pokolenia.

Program edukacyjny na rzecz aktywnego starzenia się odbywał się na dwóch poziomach: a) metodą klasyczną (uczenie się w klasach/grupach) oraz b) programem edukacyjnym na odległość (wirtualna klasa/grupa), który jest dostępny bezpłatnie w Internecie i tym samym dostępny dla jak największej liczby osób.

[4].Links:

- Of the Project website: http://erasmus.oczadly.slask.pl/en/
- On the website, it is also available a version of the syllabus and learning materials in each project language: http://erasmus.oczadly.slask.pl/en/e-learning/
- Of the handbook: http://erasmus.oczadly.slask.pl/en/wp-content/uploads/2018/05/Teddy-bears-in-pairs-Handbook2018.pdf

Program edukacyjny (w wersji pilotażowej na potrzeby walidacji) został przeprowadzony we wszystkich krajach partnerskich z tą samą treścią dla wszystkich, ale partnerzy postanowili również wziąć pod uwagę specyfikę krajową i przygotować 2 moduły „krajowe", zgodnie z wynikami ankiety i potrzebami mieszkańców w krajach partnerskich[5].

5.3 Peer-to-peer i międzypokoleniowy: 60+ Virtual Culture (2016-2018)

60+VirtualCulture to projekt finansowany ze środków europejskich, w którym 4 organizacje partnerskie o podobnym rodowodzie w edukacji nieformalnej, w tym edukacji seniorów, z Wrocławia, Polski (ŻÓŁTY PARASOL), Paryża, Francji (E-SENIORS), Pragi, Czech (GLAFKA) i Reggio di Calabria, Włochy (INOVAMENTIS) pracowały razem nad poprawą i optymalizacją oferty edukacyjnej dla osób starszych w zakresie ich kompetencji cyfrowych w kontekście dostępności kultury. Proces optymalizacji został opracowany w dwóch etapach. Najpierw każda organizacja wyznaczyła po jednym tandemie dydaktycznym (młody edukator ICT i doświadczony edukator seniorów (50+)), którzy wzięli udział w 3 wspólnych szkoleniach dla pracowników, podczas których w oparciu o wymieniane praktyki i wiedzę opracowano model edukacyjny dla lokalnych ośrodków seniorów lub bibliotek. W związku z tym, stworzono innowacyjną ofertę kursów ICT dla seniorów, mającą na celu zachęcenie osób starszych do udziału w zasobach kultury i wydarzeniach kulturalnych z wykorzystaniem nowych technologii (np. dostęp do e-booków, audiobooków, odwiedzanie wirtualnych muzeów, kupowanie biletów online, tworzenie i przesyłanie treści itp.) Jednocześnie tak stworzony program nauczania został wdrożony, przetestowany i dostosowany podczas dwóch cykli warsztatów ICT dla seniorów w każdym kraju. W czasie trwania projektu tandemy dydaktyczne zapewniły łącznie 198 godzin warsztatów dla 105 osób starszych w czterech krajach. Dodatkowo spośród uczestników warsztatów wybrano 8 Ambasadorów Cyfrowych - osób w wieku 60+, których kompetencje przywódcze i cyfrowe pozwoliły włączyć ich w proces upowszechniania, a w niektórych przypadkach w proces wspierania trenerów w procesach dydaktycznych (obecnie pomagają oni edukatorom w dalszych kursach ICT dla seniorów) zarówno w trakcie, jak i po zakończeniu działań projektowych. Ambasadorzy cyfrowi wraz z trenerami i koordynatorami wzięli udział w międzynarodowym spotkaniu projektowym

[5]Links:
- Of the Project website: http://www.activeageingproject.eu/
- Of the methodology materials: http://www.activeageingproject.eu/content/methodology

zorganizowanym dla ostatniej części projektu we Wrocławiu. Spotkanie było okazją do zaproszenia szerszej publiczności do dyskusji na temat jakości kursów ICT, oferowanych osobom starszym w społecznościach lokalnych.

Warto dodać, że w projekt zaangażowanych było ponad 20 organizacji z 4 sektorów (nauka-biznes-NGO-władze).

Plany lekcji są wynikiem tandemów szkoleniowych, a więc wymiany praktyk i wiedzy, modelu edukacyjnego pomiędzy młodymi edukatorami ICT i jednym edukatorem seniorem. Plan zajęć przewiduje łącznie 26 godzin warsztatów ICT. Zamiast tego, tandemy dydaktyczne zapewniły podczas projektu łącznie 198 godzin warsztatów.

Projekt można uznać za przykład zarówno międzypokoleniowego uczenia się, ponieważ przewiduje on nauczanie w tandemie pomiędzy młodymi edukatorami ICT, jak również uczenie się w trybie peer-to-peer, ponieważ niektórzy seniorzy, którzy wzięli udział w nauczaniu w tandemie, stali się ambasadorami i wspierali trenerów podczas warsztatów ICT dla seniorów[6].

[6] Links of the project page on the Erasmus+ Platform (no website available): https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/projects/eplus-project-details/#project/2016-1-PL01-KA204-026593 . Of the lesson plan: https://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/project-result-content/efe2e9a4-8dda-4dd7-b5f5-3282f124c0c0/guide_VC_en.pdf

Źródła

AGE Platform Europe. (2012). *Towards an age-Friendly European Union by 2020*. Retrieved June 3, 2019, from https://www.age-platform.eu/sites/default/files/Towards_an_Age_Friendly_EU_FINAL.pdf

AGE Platform Europe. (sem data). 29 April - EU Day of Solidarity between Generations | AGE Platform. Retrieved June 3, 2019, from https://www.age-platform.eu/articles/29-april-eu-day-solidarity-between-generations

EU Science Hub. (2015, June 10). DigComp [Text]. Retrieved June 1, 2019, from EU Science Hub - European Commission website: https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp

European Commission. (2017a). Delivering on the European Pillar of Social Rights - Employment, Social Affairs & Inclusion - European Commission. Retrieved June 1, 2019, from https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1226

European Commission. (2017b). *The 2018 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies* [Text]. Retrieved May 31, 2019, from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/economy-finance/ip065_en.pdf

European Commission. (2017c, March 3). Digital Economy and Society Index (DESI) 2017 [Text]. Retrieved June 1, 2019, from Digital Single Market - European Commission website: https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/digital-economy-and-society-index-desi-2017

European Commission. (2018a). Commission Staff Working Document Accompanying the document Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for LifeLong Learning. Retrieved June 1, 2019, from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0014

European Commission. (2018b). Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. Retrieved June 1, 2019, from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0024&rid=2

European Commission. (2018c, Agosto 31). European Policy Cooperation (ET2020 framework) [Text]. Retrieved June 3, 2019, from Education and Training - European Commission website: https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_en

European Commission. (2018d, Setembro 6). EU policy in the field of adult learning [Text]. Retrieved June 3, 2019, from Education and Training - European Commission website: https://ec.europa.eu/education/policies/eu-policy-in-the-field-of-adult-learning_en

European Commission. (2018e, Setembro 14). Digital Education Action Plan [Text]. Retrieved May 28, 2019, from Education and Training - European Commission website: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en

European Commission. (sem data). Reflection paper on the social dimension of Europe [Text]. Retrieved May 28, 2019, from European Commission website: https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/reflection-paper-social-dimension-europe_en.pdf

European Commission, D. (2016). Communication From the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Comittee of the Regions. A New Skills Agenda For Europe - Working together to strengthen human capital, employability and competitiveness. Retrieved March 5, 2019, from https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-381-EN-F1-1.PDF

European Political Strategy Centre. (2016, September 24). The Future of Work [Text]. Retrieved May 28, 2019, from EPSC - European Commission website: https://ec.europa.eu/epsc/publications/strategic-notes/future-work_en

European Union. (no date). Council Resolution on a renewed European agenda for adult learning. Retrieved May 28, 2019, from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.C_.2011.372.01.0001.01.ENG

Szekely, R. (2017, November 9). Intergenerational Learning - Results from the European Network for Intergenerational Learning, ENIL [Text]. Retrieved May 28, 2019, from EPALE - European

Commission website: https://ec.europa.eu/epale/en/blog/intergenerational-learning-results-european-network-intergenerational-learning-enil

The Council of the European Union. (2016). Council Recommendation of 19 December 2016 on Upskilling Pathways: New Opportunities for Adults. *Official Journal of the European Union*. Retrieved May 27, 2019, from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016H1224(01)&from=EN

Tymowski, J. (2015). *European Year for Active Ageing and Solidarity between Generations (2012) - European Implementation*. Retrieved May 28, 2019, from European Commission website: http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/536344/EPRS_IDA(2015)536344_EN .pdf

Zaidi, A. (2013). Age friendly goods and services – an opportunity for social and economic development. *European Commision - Employment, Social Affairs & Inclusion*. Retrieved May 28, 2019, from https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=89&langId=en&newsId=1395&moreDocuments=yes&tableName=news